

Utbildning för bättre djurskyddskontroll på slakterier

Länken mellan djurskydd och livsmedelssäkerhet har traditionellt inte betonats särskilt mycket i samband med veterinär kontroll på slakterier, men den situationen har förändrats under senare år. Djur som inte mår bra är sällan lämpliga som livsmedel och i praktiken har de officiella veterinärerna vid svenska slakterier alltid tagit hänsyn till detta. Artikeln beskriver hur myndigheterna nu intensifierat arbetet med frågan.

NASER ARZOOMAND, leg veterinär, MSc, Resident European College of Veterinary Public Health (ECVPH), officiell veterinär och
CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, professor, Dipl ECAWBM (AWSEL)

DET VETERINÄRA DJURSKYDDS-KONTROLLANSVARET

Sedan det så kallade "hygienpaketet", som består av en samling EU-förordningar inom livsmedels- och djurområdet, trädde i kraft 2006 har Livsmedelsverket arbetat mer aktivt med djurskyddsfrågorna än man tidigare gjorde. Förordningarna pekar tydligt ut yrkeskategorin veterinärer som ansvarig för stora delar av djurskyddskontrollen på slakterier (Figur 1). I Sverige är det som bekant Livsmedelsverket som är arbetsgivare för de officiella veterinärer som arbetar med livsmedelskontrollen på slakterierna och därigenom också med djurskyddsfrågorna där. Detta är dock ett delat ansvar eftersom länsstyrelserna ansvarar för delar av de officiella djurskyddskontrollerna på slakterier, t ex vad gäller förprovning av uppställningsutrymmen. Även Jordbruksverket (SJV) är i högsta grad inblandat, i egenskap av den myndighet som utarbetar föreskrifter för djurskydd vid slakt och även ansvarar för att samordna myndighetsarbetet på djurskyddssidan.

Dagens djurskyddskontroller förutsätter ett tätt samarbete mellan berörda myndigheter, vetenskapliga institutioner och inte minst mellan de olika regionala avdelningarna på Livsmedelsverket. Detta görs för att öka samsynen och därmed agera likriktat på alla platser i Sverige. Livsmedelsverket ingår i ett väl utvecklat nätverk med SJV, länsstyrelserna, SLU, djurhälsöversiktorganisationerna m fl.

Foto: Lotta Berg

FIGUR 1. Problem kopplade till djurskydd kan upptäckas av Livsmedelsverkets officiella veterinärer både i samband med besiktning av de levande djuren före slakt och senare under processen.

MODERNISERING AV DJURSKYDDS-KONTROLLEN

Det är mycket i svensk djurhållning som har moderniserats i snabbare takt än vad kvaliteten på djurskyddsarbetet har gjort under de senaste 20 åren, även om en hel del förändringar skett även där. När Sverige gick med i EU ändrades grundförutsättningarna delvis genom ny lagstiftning. Lantbruken har gradvis blivit allt mer högteknologiska. Slakterierna har i många fall blivit större och höjt

hastigheten på banden. Istället för en djurtransport med ett par grisar kommer stora långtradare med hundratals grisar i tre våningar. Allt detta påverkar djurvälståndet, som också är en av de viktigaste faktorerna för livsmedelssäkerheten. One Health-resonemanget poängterar att vi alla lever i samma ekosystem. Det som påverkar djuren påverkar också oss människor. Eftersom förekomsten av stress, skador och dålig djurhållning gör att djuren lättare drabbas av infektioner ▶

- ▶ äventyras livsmedelssäkerheten. Därför bör djurskyddsarbetet moderniseras efter de nya förutsättningarna.

Den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten EFSA har tydligt arbetat för en ökad användning av djurvälståndindikatorer, indikatorer som kan mätas för att se om god eller dålig djurvälstånd föreligger. Det är även ett sätt att utvärdera om de förebyggande djurskyddsbestämmelserna haft avsedd effekt. Förekomsten av svansbitna grisar är ett exempel på indikatorer för djurvälstånd som kan mätas och som kan påverka livsmedelssäkerheten.

SLU har under lång tid visat intresse och engagemang för frågorna kring djurskydd vid slakt, t ex djurtransporter, hantering av djur på slakterier, bedövning vid slakt m m, och arbetat tillsammans med kontrollmyndigheterna kring detta. Därtill finns den nationella kontaktpunkten för EU-förordningen om djurskydd vid slakt (EU 1999/2009)

FIGUR 2. Vid besiktningen kan den officiella veterinären stöta på djur som inte borde ha skickats till slakt över huvud taget. I dessa fall lämnas information om det aktuella djuret/djuren vidare till länsstyrelsen.

FORSKA UTAN DJURFÖRSÖK

utlyser härmed
forskningsanslag
inför 2017

Forska Utan Djurförsök ger anslag till projekt som syftar till att ersätta djurförsök inom bland annat forskning, utbildning, biologisk produktion och toxikologiska tester. Även annan forskning som kan antas främja djurs intressen eller höja djurens status kan få stöd. Sedan 1971 har Forska Utan Djurförsök delat ut 800 000–1,5 miljoner kronor per år i forskningsanslag.

Forska Utan Djurförsök stödjer bara forskningsprojekt som utförs i Sverige eller som har svenska deltagare. Information om ansökningsförfarande finns på www.forskautandjurforsok.se.

Senast den 1 september 2016 kl 16.00 måste samtliga ansökningshandlingar (per post och e-post) ha inkommit för att ansökan ska beaktas.

www.forskautandjurforsok.se

placerad vid Nationellt Centrum för Djurvälstånd (SCAW) vid SLU sedan starten för några år sedan. Detta samarbete ger Jordbruksverket och Livsmedelsverket inklusive de officiella veterinärerna en vetenskaplig grund och argument att använda inom verksamhetsområdet. Samarbetet utgör ett stöd i processen med framtagandet av nya instruktioner och bestämmelser. Även för branschen leder detta till en större tydlighet och en trygghet.

BEHOVET AV SAMSYN

Nu arbetar Livsmedelsverket och Jordbruksverket för att öka samsynen mellan officiella veterinärer vid slakterier, oavsett om det rör sig om storskalig verksamhet, mindre anläggningar eller små gårdsslakterier. Detta är viktigt eftersom en likartad bedömning gör myndighetsutövningen tydligare och mer förutsägbar, vilket gynnar slakteriföretagen. Företagarna ska kunna känna sig trygga med att verksamheten ligger väl inom ramen för djurskyddsbestämmelserna.

En konsekvent bedömning upplevs som mer rättvis och kan därför lättare accepteras av både slakteriföretagen och de lantbrukare som levererar sina djur dit. Det är avgörande att hantering av

information till länsstyrelsen och kassationer av slaktkroppar görs på likartade grunder, oavsett vilket slakteri man befinner sig på (Figur 2).

MYNDIGHETSGEMENSAMT NÄTVERK

Som en del i detta har nu ett myndighetsgemensamt nätverk byggts upp. Det finns en grupp som diskuterar frågor kring djurskydd vid slakt, en grupp där både Jordbruksverket, Livsmedelsverket, länsstyrelserna och den nationella kontaktpunkten för dessa frågor (SCAW vid SLU) är representerade. Vidare har en omfattande utbildningsinsats genomförts och flera kurstillfällen är att vänta framöver.

Det är Livsmedelsverket som tillsammans med föreläsare från Jordbruksverket och SLU har anordnat ett antal utbildningstillfällen på olika håll i landet. Kursen har baserats på de vägledningar om djurskydd vid slakt som Jordbruksverket tog fram under 2015. Materialet har använts i preliminärversion under en tid och flera delar som nyligen fastställts har publicerats på Jordbruksverkets webbplats via sökvägen djur/djurskydd/slakt och annan avlivning/vägledning för slakt. Det finns nu ett lättillgängligt stöd att

använda i de ofta kniviga bedömningsfrågor som enskilda veterinärer ställs inför i det dagliga arbetet på slakterierna.

JORDBRUKSVERKETS VÄGLEDDNINGAR

Det ska betonas att Jordbruksverkets vägledning, som primärt är riktade till de officiella veterinärerna (OV) på slakterierna, inte utgör något nytt regelverk eller nya bestämmelser utan bara är ett tydliggörande av regler som redan finns i lagstiftningen.

Samsyn är grunden för vägledningarna. En djurägare som sänder djur till slakt ska kunna känna sig trygg med att bedömningarna är likartade oavsett vilket slakteri djuret skickas till. Det är då viktigt att kontrollpersonalen använder sig av samma bedömningsgrunder över hela landet och att dessa bedömningsgrunder är väl kända av lantbrukare och transportörer, så att alla delar av kedjan har samma uppfattning om var gränserna går.

Det är centralt för både Livsmedelsverket och Jordbruksverket att kontrollpersonalen och branschorganisationen får relevant utbildning i sakområdet. Den nu genomförda utbildningsomgången har omfattat djurskyddsbedömning vid slakt och har varit inriktad på användandet av de nya vägledningarna. Syftet var att öka samsynen i bedömningsfrågor, att stärka de officiella veterinärernas kompetens och därmed säkerställa en effektiv och rättssäker handläggning.

Vägledningarna är flexibla dokument som kan komma att justeras om lagstiftningen förändras eller om det finns andra skäl. De består dels av en övergripande del som handlar om vilket ansvar livsmedelsverkets veterinärer har för kontrollen av djurskydd på slakterierna, dels om hur de potentiella djurskyddsärenden som upptäcks vid slakt ska hanteras, främst i relation till kommunikationen med länsstyrelsen (vilken huvudsakligen sker i form av skriftlig information) men även vad avser kommunikationen med slakteriföretaget och bonden. Denna del har vällat en hel del diskussion med berörda branscher, främst mot bakgrund av den svenska offentlighetsprincipen. Kommunikationen mellan OV på slakteriet och länsstyrelsens kontor är i grunden offentlig

FOTO: LOTTI BERG

FIGUR 3. Transport av grisar med stora navelbräck är en fråga som tas upp i Jordbruksverkets vägledning – var går gränsen för vad som är acceptabelt?

handling. Detta medför att både slakteriföretaget (som kanske inte kan hållas ansvarigt för att en uppfödare skickar in djur i dålig kondition) och den enskilde bonden kan bli uthängda i media, även om det handlar om tämligen rutinmässig information t ex gällande en enstaka transportdöd gris. Här pågår fortfarande diskussioner mellan de inblandade myndigheterna och representanter för de berörda näringarna kring hur informationen kan och bör utformas.

Även kring vissa av gränsdragningarna i vägledningarna finns diskussioner: hur långa ska koklövarna få bli innan det anses vara ett djurskyddsproblem både på gården och vid transport? Hur stora och djupa bogsår kan tolereras på en sugga innan veterinärbehandling eller avlivning är de enda acceptabla alternativen? Flertalet av vägledningskapitlen har dock uppfattats som förhållandevis okontroversiella.

Att projektet lett till intensifierade kontakter mellan de inblandade myndigheterna är inte ett tecken på försämrat djurskydd på svenska gårdar och slakterier, snarare tvärtom. Arbetet är ett tecken på att Livsmedelsverkets veterinärer tar uppgiften på allvar och nu mer konsekvent underrättar länsstyrelsen när så behövs, för att länsstyrelsens personal

ska kunna följa upp eventuella problem på gårdsnivå. Det har t ex framkommit att flera slakterier ser positivt på den minskade förekomsten av transport av högdräktiga djur till slakt under senare tid, en direkt effekt av att vägledningarna ökat uppmärksamheten i frågan.

ATT SKICKA TILL SLAKT – ELLER INTE?

De områden där de officiella veterinärerna och andra djurskyddskontrollanter aktivt uttryckt ett behov av stöd och riktlinjer har prioriterats av Jordbruksverket i arbetet med vägledningarna. Materialet från vägledningarna har hittills främst varit fokuserat på nötkreatur, får och gris men innehåller även en del uppgifter om fjäderfä. De har huvudsakligen varit inriktade på att bedöma djurskyddsproblem som uppstått i ursprungsbesättningen, alltså inom primärproduktionen, som borde ha rättats till redan där (t ex mycket magra djur, mycket smutsiga djur och inväxta horn). Det beskrivs också när det är olämpligt eller otillåtet att transportera djuren till slakt, t ex påtagligt halta djur, djur med mycket stora bräck, bölder eller öppna sår och högdräktiga djur (Figur 3). Inom vägledningarna finns vidare avsnitt som främst berör djurhanteringen på slakte- ➤

- riet i relation till användning av elpåsare och uppställning av djur.

Det ligger inte i slakteriets intresse att få in skadade djur till slakt eftersom dessa djur i många fall kasseras av livsmedelshygieniska skäl. Ändå har det tidigare ibland rått en osäkerhet om gränsen för vilka djur som det är acceptabelt att ha stående i ladugården, att transportera och att slakta. Den offentliga veterinära kontrollen måste vara tydlig med vilka djur som faktiskt inte hör hemma på ett slakteri. Det handlar om djur som i många fall inte är lämpliga som livsmedel och som inte bör utsättas för den påfrestning som en transport följd av uppställning i okänd miljö utgör. Den typen av djur bör istället slaktas för djurägarens egen konsumtion på gården (om de är livsmedelshygieniskt acceptabla) eller avlivas på plats och destrueras. Att vissa djur som kommer in till slakt kan ha mindre skavanker får man givetvis acceptera. Djur som inte är i

FIGUR 4. I vissa fall föreligger ett delat ansvar för djurskyddet, t ex för kraftigt halta djur. Djurägaren har ett ansvar att inte skicka iväg djuret, transportören att inte ta emot och transportera det och slakteriet har ett ansvar att avliva djuret vid ankomst.

transportabelt skick ska dock inte transporteras och djur ska inte heller stå länge i dålig kondition eller med större skador i en besättning. I dessa fall ska djuren få den veterinärvård som krävs alternativt avlivas på plats (Figur 4).

RESULTATET AV UTBILDNINGSDAGARNA

Den feedback som erhållits efter de genomförda kurserna för officiella veterinärer har generellt varit mycket positiv, vilket gör att Livsmedelsverket och Jordbruksverket planerar fler liknande arrangemang framöver. Kurserna har förvisso som sitt primära syfte att kalibrera bedömningarna som görs av de officiella veterinärerna, men man strävar även efter att uppnå en samsyn med länsstyrelsens veterinärer och djurskyddsinspektörer, som också varit inbjudna till kursdagarna. Vikten av alla de informella kontakter som knyts i pauserna ska inte underskattas. De officiella veterinärerna på slakterierna och en del officiella assistenter har fått en unik möjlighet att utbyta erfarenheter och diskutera knepiga bedömningsfrågor med varandra och med centrala myndighetsföreträdare och forskare.

Ur ett forskningsperspektiv är denna standardisering och kvalitetssäkring av

avgörande betydelse för att kunna mäta och utvärdera uppnådd effekt av offentliga kontroller, något som vi förhoppningsvis kommer att bli bättre på i framtiden.

Det finns goda skäl att sträva efter kontroller som vilar på en vetenskaplig grund. Det slutliga syftet med den officiella kontrollen är att säkerställa att konsumenterna får svenskt kött av god hygienisk kvalitet från friska djur och friska besättningar med bra djurhållning.

NASER ARZOOMAND, leg veterinär, MSc, Resident European College of Veterinary Public Health (ECVPH), officiell veterinär, Kontrollavdelningen/VG, Livsmedelsverket, Box 622, 751 26 Uppsala.

CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, professor, Dipl ECAWBM (AWSEL), Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU, Box 234, 532 23 Skara.

Sugen på nytt jobb?

På veterinärförbundets hemsida www.svf.se hittar du såväl fasta tjänster som kortare vikariat under rubriken "Jobbtorget". Gå dit och titta redan idag!

SMÅDJURS
SEKTIONEN

kallar till

ÅRSMÖTE 2016

Fredag 11 november, kl 12:05

**Sal L, Undervisningshuset,
Ultuna**

Motioner, senast 14 oktober,
och anmälan skickas till:
treasurer@smadjurssektionen.se

Anmälda, senast 1 november,
bjuds på lättare lunch.

Möteshandlingar
skickas per e-post.

Välkommen!